Rizika užívání marihuany
a
strategie zvládání těchto rizik
očima aktérů

Tomáš Nechutný

Fakulta sociálních věd
Univerzita Karlova
Praha

Sociologie a sociální politika
3. ročník

Konzultoval: PhDr. Pavel Kuchař, CSc.

Práce bude obhajována v 6. semestru studia

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne 18. května 2006

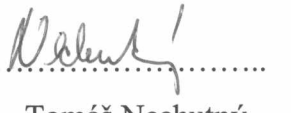

Tomáš Nechutný

OBSAH

Abstrakt *4*

1. ÚVOD **5**

1.1. MARIHUANA JAKO ROSTLINA 5

1.2. MARIHUANA V ČR 6

2. ÚVOD (RIZIKO) **7**

2.1. DEFINICE A POHLEDY NA RIZIKA 8

3. RIZIKA UŽÍVÁNÍ MARIHUANY **9**

3.1. ZDRAVOTNÍ RIZIKA 10

3.2. PSYCHICKÁ A PSYCHOLOGICKÁ RIZIKA 11

3.3. RIZIKA AKUTNÍ INTOXIKACE 13

4. OBRANNÉ MECHANISMY **14**

4.1. EGO OBRANNÉ MECHANISMY 14

4.2. PRINCIPY KOGNITIVNÍ DISONANCE 15

4.2.1. Postoje *15*

4.2.2. Kognitivní disonance *16*

5. KVALITATIVNÍ VÝZKUM **17**

5.1. ROZHOVORY 17

6. VÝSLEDKY VÝZKUMU **18**

6.1. PAMĚŤ A SOUSTŘEDĚNOST 18

6.2. NEZODPOVĚDNOST 23

6.3. ŽRAVKA 28

7. SHRNUTÍ **32**

8. ZÁVĚR **33**

CITACE **35**

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA **36**

PŘÍLOHA Č.1 ..... **37**

MEDAILONKY 37

PŘÍLOHA Č. 2 ..... **40**

SLOVNÍK UŽIVATELŮ CANNABIS 40

PŘÍLOHA Č.3 ..... **41**

SCHÉMA NEZODPOVĚDNOSTI 42

VNÍMANÉ ASPEKTY (MENTÁLNÍ MAPA JOSEFÍNY) 43

Abstrakt

Práce se zabývá marihuanou v jiném pohledu než moralizačním, vychvalujícím nebo odsuzujícím. Každé užívání psychotropních látek sebou nese určitá rizika. Autor se snaží pomocí narativních rozhovorů zjistit, jaká rizika vnímají sami konzumenti marihuany a jaké obranné (adaptační) mechanismy používají, aby tato rizika užívání minimalizovali. Rizika jsou vnímána subjektivně rozdílně, i obranné strategie jsou individuální. Autor dochází k závěru, že uživatelé marihuany se v kontextu rizik a adaptačních mechanismů dělí na dvě skupiny. První skupina si tyto mechanismy osvojí a díky nim užívá marihuany bez větších subjektivních problémů v normálním životě. Uživatelé druhé skupiny tyto mechanismy nenachází. Z nich se stávají buď patologičtí konzumenti nebo marihuanu přestanou užívat.

The paper deals with marihuana in a different view than moralizing, praising or condemning. Every usage of psychotropic drugs bears certain risks. By means of narrative interviews the author tries to find out which risks are perceived by the consumers of marihuana themselves and what defense (adaptation) mechanisms they use to minimize these risks of usage. The risks are perceived subjectively differently, and defense strategies are individual too. The author arrives at a conclusion that consumers of marihuana can be in the context of risks and adaptation mechanisms divided into two groups. The first group adopts these mechanisms and thanks to them uses marihuana without bigger subjective problems in normal life. Consumers of the second group don't find these mechanisms. They either become pathologic consumers or they stop using marihuana.

1. Úvod

1.1.Marihuana jako rostlina

Marihuana je dnes nejrozšířenější nealkoholová droga kromě tabáku. Získává se ze staré kulturní rostliny Cannabis sativa, její český název zní konopě setá, konopí. Tato rostlina pochází z Nepálu, na mnoha místech světa roste divoce. V mnoha kulturách se vyskytuje marihuana již několik tisíc let. Jsou o ní zmínky již v prastaré čínské kultuře, v Indii, dokonce i Řekové znali tuto rostlinu a to pod názvem konabos (ho konabos = kravál, ruch). Užívali ji i Skytové nebo Germáni [Doležal 1997: 13].

Tato rostlina má mnohá využití. Využít ji lze pro výrobu olejů, které se využívají například v lékařství. V Británii byl do roku 1973 k dostání velice silný cannabisový extrakt na lékařský předpis. Ve skutečnosti se předpisování lékařského konopí nebo výrobků z něho datuje od poloviny 17. století, kdy bylo považováno za odpovídající léčbu migrény [Tyler 2000: 258].

Další možnost využití poskytuje rostlina svými fyzikálními vlastnostmi. Její stavbu totiž tvoří dlouhá a pevná vlákna, která využívaly četné národy v historii na výrobu plachet nebo lan. Právě díky využitelnosti vláken, která Cannabis sativa poskytuje, se tato rostlina dostala do celého světa. V období dlouhých námořních plaveb bylo žádoucí mít kvalitní plachty i lana a tak se stalo žádoucím i její pěstování na „druhém konci" plavby. Takto se dostala i na místa, kde předtím nikdy nerostla, například do jižní Ameriky [Tyler: 274].

Nikdy nebyly žádné námitky proti používání konopí na výrobu lan, zato využívání psychoaktivních vlastností rostliny bylo vždy problematické. Už od počátku 20.století se snaží několik států světa (po roce 1948 pod záštitou OSN) společnými

ustanoveními a dohodami jednotně postupovat a čelit problémům, které drogy, včetně konopí, způsobují.

1.2. Marihuana v ČR

V současné době v České republice (i v americko-evropském světě) je marihuana velice kontroverzním tématem. O tom, že je marihuana i sociologicky relevantní, svědčí například školní studie ESPAD, která se provádí longitudinálně v periodě 4 let od roku 1995. V roce 2003 proběhlo třetí a poslední evropské šetření, kterého se zúčastnilo již 35 evropských států. „Výsledky české části projektu, které byly zveřejněny již počátkem roku 2004, potvrdily diferencovaný trend vývoje v oblasti rekreačního a problémového užívání drog - mezi českými šestnáctiletými studenty rostou zkušenosti s užíváním marihuany a extáze, zkušenosti s užíváním pervitinu a heroinu mají však trend klesající."[1] Následující tabulku jsem vytvořil z výsledků studie ESPAD[2], která ukazuje současnou (z roku 2003) pozici marihuany mezi 16tiletými studenty v ČR:

Kritérium	% 16tiletých	pozice v Evropě
užilo jakoukoliv nelegální drogu	44%	1.
v posledních 12ti měsících užilo konopí	36%	1.
užilo konopí v posledních 30ti dnech	19%	5.
užilo konopí 6x za měsíc a častěji	7%	4.-6.
myslí si, že je možné sehnat marihuanu kdekoliv	82%	1.
myslí si, že je možné sehnat marihuanu ve škole	36%	2.

Údaje ohledně konopí za rok 2003 dokresluje Český statistický úřad na svých webových stránkách, kde zveřejňuje článek o tzv. „Nelegální ekonomice".[3] V tomto článku se mimo jiné píše, že odhad ceny všech spotřebovaných drog v ČR za rok 2003 se pohybuje kolem 7,9 miliard korun. Nejužívanější drogou

byla marihuana a hašiš (pryskyřice z marihuany). Za rok 2003 ji odhadem podle studií GENACIS, ESPAD a Národního monitorovacího centra užilo v ČR (alespoň jednou) asi 890 tisíc lidí. Dalším odhadem je předpokládaná celková spotřeba konopí za rok 2003, která se vyšplhala na 10,5 tuny.

Šestého března 2006 vydala OSN zatím nejaktuálnější zprávu o situaci konopí nejen v České republice ale i v Evropě. Podle této výroční zprávy patří Česká republika k pěti zemím Evropy, kde se nejvíce kouří marihuana. Kromě Česka je na špici v konzumaci konopí i Švýcarsko, Irsko, Francie a Británie.[a] Zkušenost s marihuanou má podle této zprávy 30 milionů Evropanů.[4]

2. Úvod (riziko)

Pojem rizika je v dnešní sociologii spojován především se jménem Ulricha Becka, který vydal v roce 1986 knihu s názvem: Riziková společnost, na cestě k jiné modernitě. Podle Becka [Staněk 2005: 4] „modernita systematicky produkuje takové formy rizika, které předcházející společnosti nemuseli čelit". Tato rizika spatřuje především v ekologických fenoménech a jejich dopadech. Teze o rizikovosti společnosti by se ale dala aplikovat na mnoho problematik současné společnosti i na problematiku užívání drog. Současný stav problémů by se pak mohl nazvat důsledkem dřívějšího i současného nastavení společnosti (legislativa, morálka), mohl by tedy být společenským produktem. V tomto smyslu by i uživatelé marihuany mohli být do jisté míry společenským produktem. Jedna z možností zhodnocení současné situaci stále narůstající obliby užívání marihuany v dnešní Evropě vede k teoriím Roberta K. Mertona o nezamýšlených důsledcích. Na druhou stranu by se dalo chápat zvyšování liberálnosti užívání

[a] K zjištění důvodů, proč se na špici v úžívání konopí dostalo právě těchto 5 zemí, by bylo zapotřebí hlubší analýzy.

marihuany[b] a liberální užívání alkoholu za „prevenci" vůči drogám tvrdým, neboť, jak uvádí Radek John [1996: 31]: „V některých zemích jim říkají drogy s tolerovatelným rizikem." Analýza příčin, důsledků, zamýšlenosti a hodnocení škodlivosti drog však není cílem této práce.

Já se v této práci budu zabývat riziky užívání marihuany, které si uživatelé sami uvědomují. Částečným hodnocením se však nelze vyhnout, neboť je třeba daná rizika odhalit, pojmenovat a ukázat v čem jsou spatřována. Nelze se proto obejít bez odkazů na výzkumy, které jsou to jediné, čím lze v této práci argumentovat, ale které mnohdy nebývají jednotné a svou nejednoznačností názory na rizikovost marihuany nikterak neusnadňují. Mým cílem je najít vnímaná rizika a popsat mechanismy uživatelů marihuany, kterými tato rizika snižují (minimalizují, pomáhají nevidět) a které uživatelům pomáhají v dalším užívání. Výsledek mé práce by měl sloužit k dalšímu pochopení současné situace a možná pomoci k jejímu řešení.

2.1. Definice a pohledy na rizika

Běžný výkladový slovník definuje pojem rizika poměrně jednoduše a to jako „nebezpečí nezdaru či neúspěchu" [kol.1993: 928 in Staněk 2005: 5].

„Pojem však není tak jasný jak by se mohlo zdát na první pohled. Skutečně riziko asi většina z nás spojuje s nebezpečím a nejistotou. Máme ovšem dobré důvody se domnívat, že risk a nebezpečí nejsou pouhá synonyma. V životě pravděpodobně podstupujeme všichni mnohá rizika a ne vždy na ně nahlížíme jako na výlučně negativní jev. Často je podstupujeme s vědomím, že nemůžeme jinak, chceme-li něco získat. Vzpomeňme výstižné rčení „risk je zisk"." [Staněk, 6-7]

[b] Odkazuji na situaci v Holandsku, kde se marihuana prodává v coffeeshopech (dnes již jen Holandským občanům – krok, který má snížit letní příliv drogových turistů) a Švýcarsko, které se rozhodlo netrestat své vlastní občany. Pro občany jiných států je držení a užívání konopí postaveno mimo zákon.

Jiná definice pocházející z ekonomie říká, že riziko je „možnost vzniku události s výsledkem odchylným od předpokládaného cíle a to s určitou objektivní (matematicko-statistickou odchylkou)" [kol.1984: 263-264 in Staněk, 5].

Předpoklad rizika se nutně váže k jednání, které má šanci skončit jinak, než podle našeho přání. „Riziko lze vymezit od nebezpečí právě pro jeho vlastnost, že ho lze spočítat. Riziko lze vlastně chápat jako pokus učinit nekalkulovatelné kalkulovatelným" [Gregersen 2003:360 in Staněk, 5].

Riziko v sobě kombinuje jak objektivní, tak subjektivní aspekt. Tyto hranice mezi objektivní realitou a naší vlastní angažovaností se protínají. Riziko neexistuje samo osobě jako nezávislá entita [Staněk: 8]. Například: marihuana sama o sobě nepředstavuje žádné riziko. Rizikem se stává až pro toho, kdo pod vlivem marihuany sedne za volant auta a chce někam jet (bohužel se stává rizikem i pro ostatní účastníky silničního provozu).

Z pohledu nevyhnutelnosti rozeznáváme tzv. nedobrovolná rizika, která jedinec nemůže svým rozhodnutím ovlivnit (důsledky živelné katastrofy) a dobrovolná rizika, která jedinec podstupuje z vlastní volby (např. kouření marihuany, pozn. aut.) [Allan Thomas 1996: 193 in Staněk: 8].

3. Rizika užívání marihuany

V této práci nepůjde o řešení rizik společenských dopadů, nýbrž půjde o rizika užívání marihuany z pohledu samotného uživatele. I přesto se nelze vyhnout uvedení rizik, popsaných v odborné literatuře, které uživatel často ani sám nevnímá nebo nechce vnímat. Ne vždy ale odborníci dojdou ve svých výsledcích k jednoznačnému závěru. Následujícím textem naznačím šíři možných rizik a jejich stručný popis. Jako inspirace pro strukturaci rizik do tématických skupin mi

posloužila práce Jaroslava Vacka, z které přebírám i části popisů.[c]

3.1. Zdravotní rizika

Bronchitida

Marihuana se nejčastěji kouří, tedy přímému styku s kouřem jsou vystaveny především plíce a dýchací trubice kuřáka. Typické pro kuřáka je oslabení dýchacích funkcí, které se projevuje především bronchitidou. Výzkumy jednoznačně neprokázaly zhoršení dýchacích funkcí díky marihuaně, ale nárůst symptomů (tedy zvýšení rizika) bronchitidy byl signifikantní [Vacek 2000, kap. 3].

Rakovina

Výzkumy opět neprokázaly že by marihuana způsobovala rakovinu u svých uživatelů. Pokud se srovnává s tabákem, vyjde z tohoto srovnání, z hlediska množství karcinogenních látek, hůře. Je ovšem důležité neopomenout fakt, že marihuany vykouří její běžný kuřák méně než běžný kuřák vykouří tabáku. Spousta lidí však kombinuje tabák i marihuanu zároveň [Vacek, kap. 3.].

Snížení obranyschopnosti organismu

Výsledky výzkumu nejsou konzistentní. Mnohanásobně vyšší dávka THC než je psychoaktivní množství zhoršuje imunitu laboratorních zvířat. V epidemiologických výzkumech ze 70. let však rozdíly mezi uživateli a neuživateli marihuany potvrzeny nebyly [Zimmer 2003: 103 - 105].

[c] Kapitola „Rizika užívání" ročníkové práce Jaroslava Vacka je poměrně obšírnou metaanalýzou textů především americké vědecké literatury o rizicích užívání marihuany. V této kapitole je odkazováno na 44 různých výzkumů a vědeckých prací, které vyvrací nebo potvrzují teze o rizikovém užívání marihuany.

Poškození mozku

„Věda výzkumem na opicích zjistila, že se v některých částech mozku, které mají souvislost s učením a pamětí, objevily strukturální změny. Nicméně k dosažení těchto změn je třeba vyšší než dvousetnásobná dávka pro člověka, stonásobná dávka nevyvolává žádné signifikantní změny" [Vacek, kap.3].

3.2. Psychická a psychologická rizika

Amotivační syndrom

Amotivační syndrom ve spojení s marihuanou lze nalézt jak v mnoha odborných i populárních pracích a výzkumech tak i v praktických studiích. Amotivační syndrom je popisován jako apatický, letargický a neproduktivní projev uživatelů cannabis [Zimmer, 70]. Uživatele dále provází „ztráta ambic [...] stažení se ze společnosti a snížená schopnost realizovat komplexní, dlouhodobé plány, snášet frustraci nebo provádět běžné denní procedury při dlouhodobém užívání marihuany" [Vacek, kap. 3.].

Vědecké důkazy dávají jasně najevo, že THC svými farmakologickými vlastnostmi nemá přímo vliv na změnu postojů, hodnot nebo volních schopností [Zimmer, 74].

S amotivačním syndromem jsou často spojovány i neúspěchy ve škole, tedy horší prospěch a problémy v práci. Ani zde výzkumy jednoznačně nerozhodly. Spíše prokázaly, že uživatelé marihuany měli horší prospěch dříve než ji začali užívat [Zimmer, 69].

Riziko závislosti

Výzkumy závislosti jsou oproti jiným velice konzistentní. Shodují se, že na marihuaně nelze vytvořit fyzickou závislost známou z užívání tvrdých drog. Hovoří o závislosti psychické, což znamená, že „lidé mají sklon k opakování příjemných prožitků a psychická závislost není nic jiného než chuť na drogu, která, pokud se nedaří zvládat, může mít také závažné

důsledky. Spíše než závislost se pro označení tohoto stavu hodí kategorie z 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí, a to *škodlivé užívání*. Jde o takový způsob užívání psychoaktivní látky, který poškozuje jakýmkoliv způsobem zdraví somatické nebo duševní" [Vacek, kap. 3., kurzíva v původním textu].

Abstinenční příznaky se stávají rizikem až po případném vzniku psychické závislosti.

Zhoršení kognitivních funkcí

Marihuana způsobuje okamžité krátkodobé změny myšlení, vnímání a zpracovávání informací. Týká se to především krátkodobé paměti. V procesu intoxikace bylo potvrzeno snížení schopnosti učit se a vybavovat si nové informace. Toto snížení schopností trvá pouze po dobu akutní intoxikace. Prozatím neexistují přesvědčivé důkazy o tom, že by dlouhodobé užívání marihuany trvale oslabovalo paměť [Zimmer, 76-77].

Teorie vstupní drogy

I když je konopí považováno za poměrně neškodnou drogu, je v literatuře popsána i teorie vstupní drogy, tedy že marihuana je „odrazovým můstkem" pro užívání drog tvrdých. Je pravda že daleko častěji zkusí tvrdou drogu uživatel marihuany než drogový abstinent. Je třeba dodat, že většina experimentátorů s tvrdými drogami u marihuany zůstane [Zimmer, 48-49].

Flashback

Flashback je definován jako pocit prožívání intoxikace bez zjevné příčiny, tedy bez toho, aby uživatel bezprostředně před tímto pocitem psychoaktivní látku požil. Tento jev je u marihuany poměrně řídký. Vyskytuje se mnohem častěji u halucinogenů (LSD, lysohlávky). Riziko tohoto jevu spočívá v jeho nepředvídatelnosti. Flashback může nastat od několika hodin až po několik měsíců od intoxikace a je zvlášť

nebezpečný, pokud nastane ve chvíli, kdy daná osoba například řídí auto. Může tak způsobit dopravní nehodu.

Obezita

Chuť k jídlu je jedním z klasických průvodních jevů účinku marihuany. Jedinec má změněné vnímání chutí a pocit velkého hladu, což může vést jak k netradičnímu kombinování jídel (piškoty s hořčicí) tak k pozření několikanásobně většího množství potravin než obvykle. U predisponovaných jedinců to může vést k obezitě, není to ovšem časté.

3.3. Rizika akutní intoxikace

Panická reakce

Při užívání konopí jsou panické reakce stejně jako flashback velice řídkým jevem. Panická reakce pak bývá charakterizována celkovou zmateností, nejistotou a „strachem z bezprostředně hrozící smrti, pocity úzkosti a změněným vnímáním těla" [Vacek, kap.3]. Po odeznění účinků marihuany zpravidla odezní i tyto panické reakce.

Nehody

Při intoxikaci se dočasně mění kvalita kognitivních funkcí, snižuje se pozornost, prodlužuje se reakční čas. To může vést k nehodám, například při řízení auta. Zkušený kuřák marihuany se však dokáže na stav intoxikace adaptovat natolik, že je schopen zvládnout známé situace bez větších obtíží a relativně bezpečně.

Předávkování

Předávkování cannabis není u kouření prakticky možné. Při vykouření velmi vysoké dávky THC se velice často dostavuje únava a ospalost, tedy uživatel nebude schopen přijímat další dávky. Jinak je tomu u konzumace THC v jídle (perorálně). Tam

se dostavuje účinek intoxikace až přibližně půl hodiny po pozření, tedy není předem jisté, zda dávka není příliš silná.

Jsou popsány i případy smrti po užití THC, ale laboratorní studie na zvířatech ukázaly, že by hypotetická smrtelná dávka musela desettisíckrát až milionkrát přesahovat běžnou psychoaktivní dávku pro člověka. THC tedy s největší pravděpodobností nebylo přímou příčinou smrti. [Vacek, kap.3]

4. Obranné mechanismy

4.1. Ego obranné mechanismy

Ego obranné mechanismy jsou specifické způsoby chování, které používáme v případech, kdy hrozí narušení naší vnitřní psychické rovnováhy. Ego obranné mechanismy mají chránit naše já, zachovávat pocit vlastní hodnoty v situacích neúspěchu, selhání, při pocitech viny, studu a podobně. Obranné mechanismy jsou vlastně sebeklamy, jimiž se bráníme poznání pro nás nepříjemných skutečností. Obranných mechanismů je v současné době popsáno několik desítek; všechny mají společné to, že pracují na úrovni nevědomí, tzn. že si jejich použití neuvědomujeme, a to, že nějak překrucují nebo popírají realitu. V následujících odstavcích uvedu tři mechanismy jako příklad.

Popření je jednoduchá obrana, kdy dotyčný nechce uznat nebo vnímat nějakou frustrující skutečnost; zavře před ní oči. Příkladem může být dlouholetý silný kuřák, který věří, že nedostane rakovinu plic, protože v jeho rodině ji přece nikdy nikdo neměl. Popření podle Freundové je jak slovem, tak činem [Freund 2006: 61-66].

Racionalizace je velmi často používaný obranný mechanismus; znamená vysvětlit něco neakceptovatelného či nepříjemného přijatelným způsobem. Zanedbávání dítěte tak může být vysvětlováno tím, že potřebuje více samostatnosti (takže

si ho vlastně nevšímám pro jeho dobro, ale ve skutečnosti mě mnohem více než dítě zajímá vlastní kariéra nebo nicnedělání a sledování seriálů). Obranný mechanismus zvaný **intelektualizace** se vysvětluje dvojím způsobem. Buď je to vyjádření bolestných pocitů chladným a neosobním intelektuálním jazykem, nebo to znamená zaměření intelektuálních zájmů na oblast vytěsněných přání, např. člověk s vytěsněnými pedofilními sklony se stane vědcem, který toto téma intenzivně studuje [Freund, 109].

4.2. Principy kognitivní disonance

Kognitivní disonance je založena na nekonzistenci složek postoje. Tyto principy jsou dalším z možných mechanismů, kterými lidé mění své pohledy (postoje) na svět a omlouvají své chování. Pro snazší pochopení kognitivní disonance popíši teorie postojů, ze kterých kognitivní disonance vychází.

4.2.1. Postoje

Většina z nás zastává nějaké postoje k okolnímu světu, ke skutečnostem, které se kolem nás odehrávají. Postoje se většinou popisují pomocí tří dimenzí, které dohromady tvoří postoj. Skládají se z kognitivní složky, emocionální složky a konativní neboli behaviorální složky. Určitým způsobem podobných postojů dosahují většinou lidé, které spojuje nějaká příslušnost k politickému hnutí nebo politické straně, které pojí stejná zkušenost nebo např. náboženská víra.[d] V případě mé práce pojí respondenty několikaletá zkušenost užívání marihuany. „Taifel píše o tom, že sociální identita a sounáležitost se skupinou silně ovlivňuje postoje, které si osvojíme" [Hayes 1999: 99].

„ Podle Ajzena a Fishbejna se osobní postoje též vyvíjejí na základě přesvědčení o pravděpodobnostních výsledcích, což naznačuje, že jsou zapojeny i pravděpodobnostní úsudky o tom,

[d] Například krevní transfůze je většinou společnosti považována za prospěšnou v mnoha případech velké ztráty krve. Jehovisté (skupina kterou pojí víra) krevní transfůzi z náboženských důvodů striktně odmítají. Stejně tak postoje k otázkám potratů a předmanželské sexuality se budou nápadně podobat u příslušníků katolické církve.

jaké asi výsledky budou." Fishbejn se domnívá [Hayes, 101], že ve vztahu ke kouření existují tři názorové úrovně[e]:

1) uvědomění - lidé si uvědomují, že podle lékařských autorit je kouření škodlivé
2) akceptace - lidé věří, že kouření je obecně škodlivé
3) personalizovaná akceptace - lidé věří, že kouření je škodlivé jim osobně

Problém preventivních snah potom může spočívat i v tom, že sdělení vyznívá málo osobním způsobem, neovlivňuje tedy kuřáka na osobnostní úrovni a mnohdy nedosahuje ani druhého stupně, to je akceptace [Hayes, 101].

4.2.2. Kognitivní disonance

„F. Heider zastává názor, že lidé se snaží dosáhnout *kognitivní rovnováhy* či souladu a usilují, aby jejich postoje byly v souladu s jinými postoji. Nesoulad, nebo-li disonance mezi postoji vede podle Heidera ke stavu kognitivní nerovnováhy, která vždy představuje pro člověka, který ji prožívá, stresor. Proto se snažíme jednat tak, abychom redukovali tenzi, kterou nesoulad vyvolává, ať už pomocí změny situace, nebo pomocí změny jejího chápání" [Hayes, 102, kurzíva v původním textu]. Tuto disonanci podle výzkumu Mower-Whiteové pociťujeme pouze pokud se nerovnováha dotýká přímo nás. Pokud se týká někoho jiného, disonanci většinou nepociťujeme [tamtéž].

Podle Festingera je právě kognitivní disonance jedním z hlavních zdrojů změny postojů. „Kognitivní disonance se objeví tehdy, když zjistíme, že si naše postoje nebo přesvědčení odporují - ať už proto, že nejsou vyvážené,..., nebo proto, že jsou v přímém konfliktu. Se vzniklou tenzí se vyrovnáváme bud změnou jednoho z postojů, nebo přidáním

[e] Pozn. aut.: Domnívám se, že toto schéma lze použít i v případě marihuany.

dalšího, který umožňuje interpretovat situaci jiným způsobem" [Hayes, 101].

5. Kvalitativní výzkum

Mým cílem v této práci je najít rizika, nastínit je a ukázat, jak se vůči nim uživatelé marihuany brání. Teoretické koncepty představené v předešlých kapitolách pouze naznačují možnou šíři rizik a obranných mechanismů, které jsou relevantní a popisované v literatuře. Nekladou si tedy ambice hermeneutického nasycení. Neúplnost šíře popisu rizik a obranných mechanismů není na závadu, neboť se domnívám, že vnímaná rizika a obranné mechanismy samotných respondentů se mohou strukturovat jinak a být vnímány a popisovány odlišně, než je popisuje dostupná literatura. S tímto předpokladem jsem započal i svůj výzkum. Metodologickou základnou se mi stala kniha: Základy kvalitativního výzkumu autorů Strausse a Corbinové [1999], ve které popisují principy zakotvené teorie.

5.1. Rozhovory

Pro získání dat jsem využil metody kvalitativního rozhovoru, jejíž zvukový záznam jsem nahrával přímo do počítače. Rozhovory probíhaly na třech místech, vždy tato místa byla respondenty hodnocena jako příjemná. První rozhovor nahráván nebyl, ale sepsané poznámky posloužily pro vytvoření hrubé osnovy. Pomocí této osnovy a teoretického pozadí jsem vytvořil schéma strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami. Tento typ rozhovoru jsem zvolil proto, abych přiměl respondenty k vyjadřování se k rizikům a strategiím řešení. Tento postup ovšem nepřinesl očekávané výsledky, neboť dotazovaní měli pocit nátlaku a vědomě či nevědomě obhajovali svoje kouření marihuany a jejich odpovědi byly spíše demonstrativní. Se získanou skepsí k málo funkčnímu schématu rozhovoru: Otázka - odpověď, jsem hledal efektivnější způsob získávání informací. Našel jsem ho v principech narativního

rozhovoru, který popisuje ve své knize Kvalitativní výzkum Jan Hendel [str. 176 - 180]. Tímto principem jsem dosáhl u svých respondentů větší spontánnosti a pocit nucenosti z jejich strany zmizel. Tato spontánnost rozhovoru však přinesla jedno citelné negativum, které se projevilo při přepisech samotných nahrávek, a to délku rozhovoru, která v průměru dosahovala 2 hodin. Celkem bylo tedy nahráno 8 rozhovorů s celkovou délkou záznamu cca 16 hodin. Přepisy rozhovorů selektivní metodou zabraly téměř 40 hodin.

6. Výsledky výzkumu

Než přistoupím k samotným výsledkům, je třeba definovat ještě jeden pojem a tím jsou strategie. Strategiemi nazývám ve své práci chování nebo slovní vyjadřování, které staví nějaké riziko kouření marihuany do neproblémové pozice tak, že to jejím uživatelům umožňuje dále užívat marihuanu. Strategiemi tedy mohou být jakési adaptační mechanismy, obranné mechanismy nebo změna postoje.

Vzhledem k možnému rozsahu této práce se budu v analýze věnovat pouze třem tématům. V první části ukazuji, jak aktéři vnímají účinky marihuany na paměť a soustředěnost. Toto téma je úzce spojené s druhým tématem, které se týká nezodpovědnosti. Třetí téma je pak samostatné a týká se silné chuti k jídlu při stavu intoxikace, kterému sami uživatelé říkají „žravka".

6.1. Paměť a soustředěnost

Vědci se stále nemohou dohodnout, zda-li užívání marihuany trvale poškozuje, dočasně snižuje nebo nemá vůbec žádné účinky na krátkodobou paměť. Všichni respondenti měli tendence zaujímat rozhodná stanoviska k tomuto tématu. Většinou potvrzovali větší či menší neblahý účinek na svojí paměť nebo soustředění. Z rozhovorů vyplývá, že jednu z nejdůležitějších rolí v otázce paměti hraje soustředěnost. V následujících

odstavcích se budu snažit ukázat pohled na tuto problematiku, který mi odkryla analýza rozhovorů.

Respondenti[f] se shodují, že kouření marihuany má vliv na kvalitu jejich paměti:

„...Já bych řekla, že krátkodobá se prostě nějak vytrácela že jsem zapomínala na ňáký věci prostě no. Ale už si tolik nevzpomínám, jelikož teďko už nehulím a paměť mám dobrou (smích)..." (Jo)

„Co Ti vzalo, co ti to dalo?" (kouření marihuany)

„...No nevzalo mě to nic, jen si občas nic nepamatuju..." (Lu)

Následující citace patří již soustředěnosti. Uživatel přiznává rozdíl mezi stavem intoxikace a bez ní:

„... A už jsem i zjistil, že když jsem vyhulenej, tak se nedokážu na některý věci soustředit tak pečlivě, jako když nejsem zhulenej..." (Al)

Soustředěnost je podle výsledků tohoto výzkumu přímo spojená s pamětí. Uživatel ve stavu intoxikace prožívá vše velice intenzivně. Zvyšuje se smysl pro detail. To, co respondenti často uvádějí jako kladný a žádoucí účinek marihuany, je zintenzivnění prožitku, což velice rádi využívají třeba při poslechu hudby na koncertech nebo při sledování filmů. Pro marihuanu je typické prožití přítomnosti:

„ ... na tý trávě prožíváš ten přítomnej okamžik, což tě oprostí od těch problémů[g] a přestaneš je řešit, prostě prožíváš to, co zrovna je, ale že prožíváš to co zrovna je, tak máš prostě pasivní přístup k tomu ostatnímu..." (Kuř)

Právě intenzivní prožitek přítomnosti může posloužit jako bariéra vůči stresu nebo problémům v běžném životě.

---

[f] Pseudonymy a medailónky jsou obsaženy v příloze 2. V textu jsou použity pouze zkratky.

[g] Od věcí, které nejsou bezprostředně přítomny (pozn.aut.).

„A dával sis teda brko na truc?"[h]

„...na truc ne, ale člověk si prostě vyčistil hlavu a měl klid, na chvilku zapomněl, nemohl se zaobírat..."(Di)

Rizika

Rizika užívání konopí spojená s pamětí a soustředěností se většinou nevyskytují samostatně. Rizika v tomto případě nejsou samoúčelná, ve většině případů se riziko plynoucí ze snížené schopnosti soustředění váže v důsledku až na další aktivity, které respondent zapomene udělat, zařídit nebo není schopen se plně soustředit na jejich zvládnutí. Rizikem se pak stává neschopnost zvládnout něco, u čeho je soustředěnost nebo zapamatování si daného úkolu nezbytná:

„A ty nečteš, když hulíš?"

„... Málo kdy. Já čtu většinou takový knížky u kterejch se musí přemejšlet [...] fakt je to náročný. A aby jsi z toho něco měl, aby jsi si z toho vzal něco do života, tak si to musíš dávat do širších souvislostí. A to prostě když hulím, tak mi to nejde. Že se soustředím na tu jednu věc, co zrovna dělám a nedokážu si to dát do souvislostí s tou věcí, co jsem dělala třeba před včerejškem. V činnostech jo, ale ne v knížce .. nedokážu si představit, nedokážu si třeba ani vzpomenout, co jsem četla před včerejškem a pak když něco čtu, co s tím souvisí, tak mi to nedává smysl..."(Kuř)

„...Dělalo mi to problémy s dalšíma lidma který měli lepší přístup třeba než já že jo, protože jsem jim zapomínala...

(„K čemu?") *„...Třeba ke škole. Že jsem jim zapomínala nosit sešity neboo prostě .. no asi takovýhle..." (Jo)*

---

[h] Respondent měl problémy ve škole s učitelkou Německého jazyka (pozn. aut.).

Při každodenním silném užívání cannabis může schopnost (možnost) soustředit se pouze na přítomný okamžik dojít až k takovým extrémům, že uživatel při vyprávění nějakého příběhu nebo delší věty zapomene souvislosti, kvůli kterým danou věc říká, a tím pádem není schopen myšlenku dokončit. U delšího souvětí například zapomene jeho začátek. Další z možných projevů těchto extrémních účinků je následující:

„...Jeden čas jsem měl takovej problém, že co jsem měl jako v ruce a chtěl jsem vzít něco jinýho, tak jsem tam tu věc odložil a vzal jsem tu druhou věc. Jo že třeba jsem držel v ruce mobil, psal jsem smsku a najednou jsem si chtěl vzít cígo, položil jsem ten mobil, vzal jsem si to cígo a na ten mobil tam jsem zapomněl, prostě vodešel jsem a pak jsem ho hledal. A to jsem šel třeba do ledničky pro jogurt s klíčema v ruce, už jsem byl na odchodu a že si ještě vezmu jogurt a lžičku, pak ty voe odcházím a nemám klíče .. a byly v ledničce, že jo..." *(Lu)*

Strategie

Strategie existují přímo k samotnému fenoménu snížené schopnosti se soustředit. Jelikož se rizika váží v důsledku na další aktivity, i strategií, které by řešily přímo rizika zapomnětlivosti a nesoustředěnosti nebylo mnoho zmíněno. V případě zmíněného rizika neschopnosti číst náročné knihy respondent uvádí i jak tento problém řeší:

„... Nebo si čtu reflex. Když jsem zkouřená, tak můžu číst něco nenáročnýho, co si budu moct za chviličku urovnat v hlavě a na co si budu moc rychle udělat nějakej názor..."(Kuř)

Objevily se i názorové obrané mechanismy. Mohu uvést jeden velice univerzální, který často uživatelé konopí přijímají. Fakt nesoustředěnosti si definují neproblémově:

„ Ale s tím se prostě musí počítat. Neříkám, že to je nejlepší věc, ale s tím se prostě musí počítat..."(„A jak s tím

počítáš?") *„… No když už hulíš nebo děláš cokoliv nebo když jseš do něčeho zabranej .. čehokoliv si užíváš nebo když myslíš na něco, tak ty vole ty vostatní věci jdou stranou. Takže když seš zhulenej tak pro tebe jde stranou, kam odkládáš klíče…"(Lu)*

Pokud si defekt v soustředění a změnu kvality krátkodobé paměti nedefinují jako problémový, není jej třeba řešit, naopak to může být zdroj zábavy:

„A řešila jsi nějak ten problém paměti?"

„… nebylo to nějak katastrofální, že bych zapomínala jak se jmenuju nebo tak […] ne, my jsme se tomu tak nějak smáli, nám to všechno bylo jako že jedno todle…"(Jo)

Problém nesoustředěnosti lze potom kompenzovat disciplínou, jako je třeba vedení si nějakých poznámek, co je třeba udělat, tak, jak to dělají zapomětliví lidé:

„…Občas jsem si napsal nějakej papírek nebo upomínku do telefonu […] papírky nebo telefon, to byli moji nejlepší pomocníci…" („Neměl jsi pak problém ten papírek najít?) *„…To né, já jsem ho ukládal pořád na stejný místo. Do peněženky..."* *(Di)*

Poslední zmíněný způsob omlouvání nesoustředěnosti nebo zapomnětlivosti je přesvědčení o predispozici ke snížené schopnosti pamatovat si. U této strategie nelze s velkou jistotou rozhodnout, zda daný člověk je opravdu predisponovaný (trpí nějakou lehkou mozkovou disfunkcí), nebo je jeho kladný postoj k predisponovanosti strategickou obranou. Pro úplnost tedy uvádím i toto:

„A vzpomínáš si na období, kdy jsi začínal hulit?"

„... Matně, protože já mám už od malička nevím jestli to je nemoc nebo to je normální, ale já si moc věcí nepamatuju a nebylo to hulením. Já jsem zjistil, že mi hulení ani nic jako neudělalo nějaký poškození, jak lidi říkaj: já už si nic nezapamatuju a takovýhle, já jsem si nic nepamatoval i předtím...“ (A1)

6.2. Nezodpovědnost

Nezodpovědnost je v naší společnosti častým hodnocením chování. Jako pracovní definici pro tuto práci bych nezodpovědnost definoval jako konání, o kterém se s poměrně vysokou jistotou ví, že přinese nějaké negativní důsledky nebo selhání.

V dostupné literatuře není systematicky pojednáno o nezodpovědnosti způsobené konopím. Nejblíže nezodpovědnosti je pravděpodobně amotivační syndrom, který je popsán v teoretické části. Podle analýzy sebraných dat by se dal koncept nezodpovědnosti výstižně popsat jako „normativní pohled na změnu preferencí“[i] uživatelů konopí v krátkodobém (intoxikačním) a dlouhodobém (meziintoxikačním) období.

Nezodpovědnost je v datech zobrazována jako velice složitá kategorie. Pro lepší pochopení bylo nezbytné uvést předešlou kapitolu o paměti a soustředěnosti. Změna kvality paměti a soustředěnosti společně se změnou preferencí tvoří nezodpovědnost. Nezodpovědnost je vlastně popisem chování aktérů i rizikem užívání. Vybírám jednu reprezentativní subkategorii a to nezodpovědnost ve vztahu ke škole, která bude dostatečně demonstrovat principy a projevy této nezodpovědnosti. K zařazení této subkategorie mě vedl jeden důvod a to, že strategie zvládání rizik v kontextu

[i] Změna preferencí je důležitý pojem k popisu celého kontextu nezodpovědnosti. Jak bude ukázáno dále v textu. Jak jsem již popsal v předchozí kapitole o paměti a soustředění, změna preferencí s tím přímo souvisí. Pokud člověk ví, jak na něj marihuana působí a pozoruje na sobě, že se mu mění kvalita soustředění a paměti, začne logicky vyhledávat takové situace, kde mu tento defekt nebude v zábavě bránit.

s nezodpovědností ve škole, které zmiňují respondenti, jsou principiálně velice podobné i strategiím řešení rizik samotného užívání konopí v životě.

Každý má v sobě jakési „základní morální příkazy" figurující v jeho životě jako ty, které požadují po člověku být odpovědný za své vlastní blaho. Konopí představuje entitu, která narušuje snahy o dodržení těchto příkazů. [Becker: 72-3]

Pokud mladý uživatel navštěvuje školu, je to jedna z jeho důležitých povinností, kterou má, a je možné ji připodobnit k pracovnímu úvazku v dospělosti. Tedy je to prožíváno jako reálný život, s reálnými problémy. Za zdárně plněné povinnosti ve škole i v zaměstnání pak přijde očekávaná (smluvní) odměna, což je zmíněný zisk (blaho).

Nezodpovědnost je spojována do jisté míry i s pocity špatné funkce krátkodobé paměti[j]:

„...Byla jsem hodně nezodpovědná. Tý spolužačce jsem nosila CDčko třebá 14 dnů (smích). Bylo to strašně důležitý ale prostě pokaždý když jsme si dali toho špeka, já jsem dorazila domů, tak jsem si na to prostě nevzpomněla.(smích) ..." (Jo)

Zde je vidět, že respondent sice hovoří o nezodpovědnosti, ale příčina nezodpovědnosti tkví v zapomnění, snížené funkci krátkodobé paměti. Jelikož většina respondentů začala užívat marihuanu v době školní docházky, spojují neplnění povinností (nezodpovědnost) hlavně se školou, kde jim zastínila plnění povinností marihuana:

„...No, jelikož jsem kouřila každej den, a byl to pro mě takovej nejlepší vrchol toho dne ten špek s kamarádama, tak prostě [...] tam padly ňáký přípravy na školu a tak prostě. Všechno bylo v pozadí. Na prvním místě pro mě bylo to že se úplně výborně jako někdy pobavím s lidma [...] já jsem se

[j]Toto je příklad, kdy se riziko snížené funkce krátkodobé paměti projeví a váže se na jinou činnost.

nepřipravovala vůbec nijak i když bylo něco opravdu nevyhnutelného, důležitý nějaký naučení tak jsem se na to dokázala třeba i pětkrát vykašlat[…] i když jsem si na něco vzpomněla ale byla jsem zrovna třeba zkouřená nebo po špeku taková vykydlá tak jsem prostě nad tím mávla rukou […] noo už na to kašlu, to nějak splácám …" (Jo)

Užívání marihuany a tím způsobenou nezodpovědnost(změnu preferencí) dokládá třeba tato výpověď[k]:

„ …období hodně hulení mám spojený jen se samejma dobrejma zážitkama […] většinou jsme pak nechodili na přednášky ani na cvika, šli jsme na internet nebo si na dvůr zakopat s hakysem .. kam jsme vyloženě museli, tak jsme chodili, ale že bychom přišli potom ze školy na kolej a začali se učit, to nějak nee. Chodili jsme tam, protože jsme tam museli chodit, ale jinak ne…" (Kuř)

Tendence k neplnění povinností nebo nezodpovědnosti (změny preferencí) ukazuje též následují:

A kouřil jsi někdy před školou nebo během školy?

„…třeba před školou a pak jsme šli do školy .. pak jsme měli třeba hodinu volno, takže jsme šli na pívečko, brčko, a na poslední dvě hodiny […] Pak už to bylo: pivko, brčko, poslední dvě hodiny nee! (smích)…" (Di)

Rizika

V kontextu s nezodpovědností, neplnění (školních) povinností se v datech objevila 4 rizika. Prvním rizikem je špatné hodnocení ze strany okolí, jak je uvedeno „pověst":

„ ... Nene, do tý školy jsem chodila, ale samozřejmě jsem tam získala pověst těch, lemplů povalečů a těch co prostě

[k] Situace se odehrála na vyšší odborné škole se systémem přednášek jako výuka na vysoké škole.

rozhodně nemají školu na prvním místě jako prioritu takže pověst tam byla špatná no …(Jo)

Časté užívání cannabis před školou (vyučováním) i mimo školu a nepřipravování se na vyučování snižuje podle respondentů zúročení času stráveného ve škole:

„… rozhodně jsem z té školy neodnášela to co bych měla a to mě teďko třeba mrzí, jelikož se pak na maturitu musím učit od znova……"(Jo)

„…To je člověk úplně nepoužitelnej. Pokud to šlo jedním uchem dovnitř tak zákonitě to šlo druhým uchem ven. A pokud se to vůbec do toho jednoho dostalo…" (Di)

Při častém užívání marihuany a nepřipravování se na výuku klesají výkony ve škole a mění se preferenční vzorec, což může znamenat i opakování ročníku:

„No a ve třeťáku jsme se seznámily s jedním klukem[1]*.. tím pro nás skončil semestr. Na konci semestru jsem si zlomila nohu a to byl důvod pro doma si ukončit semestr. Takže se to tak svezlo, že jsme se s kámoškou rozhodly že si o rok prodloužíme mládí a že si dáme opáčko…" (Kuř)*

Neplnění povinností a tím způsobený tlak okolí může zapříčinit i problémy ve vztazích:

„…dokonce tam padlo i rozdělení jednoho kamarádskýho vztahu právě díky tý škole že najednou prostě ty učitelé začli říkat .. že se stahujem já a jedna moje kamarádka moje spolužačka, že se stahujeme navzájem k záškoláctví a k tomuhle a my jsme tenkrát mezi sebou začaly vést takový tichý boje abychom si spolu dokázaly .. é .. jestli ona vlastně stahuje mě nebo já ji […] jako bych já se jí snažila dokázat: ne já tě

[1] Jednalo se o kluka, který respondenta zásobil marihuanou (pozn. aut.).

nestahuju,to ty si děláš sama a ona naopak to samé mě a tím jsme si narušily náš vztah a přestaly jsme potom spolu už úplně kamarádit…" (Jo)

Strategie

Strategie se i v tomto případě dělí na slovní (kognitivní) a konativní. Uživatelé mají opět tendence přijímat takové názory, kterými by omluvili svoji nezodpovědnost nebo neúspěchy:

„A v čem se to projeví ta nezodpovědnost?"

„…Projeví se to v tom, když budem psát nějakou písemku dejme to mu ve škole, vím že bych se třeba na ni mohl naučit, ale já jsem si jistej, že si to pamatuju z hodin. To co si prostě potřebuju pamatovat na nějakou trojku čtyřku a dál už se neučim , prostě nejde mi o to abych získal dvojku nebo lepčí známku…" (Kurt)

Následující strategie patří už do druhé skupiny a to do skupiny konativních, tedy do strategií chování. Tuto strategii používají respondenti, kteří si uvědomují, že relaxace, užívání si změny vědomí, spotřebovává čas. Strategií se tedy stane hospodaření s časem:

„Vyskytuje se na tvých tradičních pátečních pivech marihuana?"

„Většinou jo .. Ale taky si dám ve středu, nebo v úterý nebo ve čtvrtek, ale ne asi 2 dny po sobě. („Proč ne 2 dny po sobě?") *„Protože ten druhý den je co dělat (smích)…"(Se)*

THC, aktivní látka konopí, se vylučuje z těla dlouhodobě. Pokud se zkonzumuje více konopí, je možné, že uživatelé druhý den po aplikaci ještě pociťují slabý účinek konopí, přirovnám-li to k alkoholu, takovou „marihuanovou kocovinu", která stále snižuje schopnost soustředit se a podstupovat náročnější

kognitivní činnost. Vztaženo k zodpovědnosti je s touto „kocovinou" třeba počítat:

„... můžu druhej den vstát nebo můžu dělat nějaký věci. Nesmím samozřejmě nic řešit. Protože jsem druhej den jako vymletej, takže nemůžu řešit nic intelektuálního[...] není to dobrý bejt druhej den zkouřenej na nějakou náročnou intelektuální činnost. Nedělá to dobrotu. Ale jít něco přeházet nebo tak, to je v pohodě ..." (Mi)

Se sníženou schopností soustředit se, provádět náročnější intelektuální činnost, je třeba počítat i s povinnostmi do školy. Proto je důležité se strategicky rozhodnout, kdy je vhodné s konopím relaxovat a kdy si tento zážitek odpustit:

„...Samozřejmě to vymatlává trošičku, takže před písemkou večer jako když hulíš, tak ráno by to asi nebylo dobrý..." (Lu)

Ve škále strategií minimalizace rizik plynoucích z nezodpovědnosti už zbývá jen jediná obrana:

„...a pak když už šlo opravdu o krk, tak jsem prostě si zakouřit nešla ale naučila jsem se to..." (Jo)

6.3. Žravka

Mezi uživateli velice rozšířený výraz „žravka" označuje intenzivní pocit hladu nebo chuti k jídlu. Je obsažen i v klasifikaci příznaků akutní intoxikace cannabis. Tento pocit je prožíván subjektivně různými jedinci různě, ale intenzita pocitu hladu se může měnit i u jedné osoby. Většinou se dostavuje cca 30 minut od začátku prožívání intoxikace a později. Žravka se může projevit jako pocit rozrůzněných chutí:

„...jsem začal hulit, tak se to ještě umocnilo a kolikrát se jako vyhulim a během dvou hodin 5x jím. Vždycky nějakou mlsnou. Nějak namazat chleba, nějak si to nakořenit. Nebo si

na to něco přidat. Sním to a za dalších 20 minut bonbóny. A za dalších 20 minut sušenky. A denně sníme s kočkou pytlík chipsů nebo dva …" (Al)

Někdy toto nutkání jíst vede ke konzumaci bizardních kombinací potravin:

„…dříve to bylo hrozný takový ty bizardní kombinace toho jídla, to bylo špatný, to mi bylo taky zle po tom .. nějaká čokoláda s rybičkama a podobný extrémy …"(Li)

„…to byly prostě klasický žravky, prostě jsi zkouřenej, máš strašnou chuť něco jíst tak vím, že jsem strašně moc prostě byl schopnej se doma naládovat strašně nesmyslným kombinací jídel…"(Kurt)

Pocit žravky je velice intenzivní a některé uživatele nutí k pozření i velikého množství jídla:

„…Ale občas se stane, že to s tím jídlem opravdu přeženu. To třeba, to se mi stalo jen párkrát, že jsem jenom žral žral žral, už se mi chtělo i blejt ale furt jsem měl hlad…" (Mi)

Rizika

Žravka s sebou nese tři vnímaná (u respondentů zjištěná) rizika. Je to především ztráta zábavy. Všichni dotazovaní na otázku co jim hlavně přineslo užívání marihuany odpověděli zábavu. Vlivem přejedení se se tělo unaví a tím klesá schopnost bavit se (tento problém nepociťují všichni):

„…když jsem se najed, tak jsem tak potom prostě blbě vykydnul, že jsem byl jako takovej strašně gumovej potom…" (Kurt)

Druhým zjištěným rizikem je vlivem přejedení v kombinaci s konopím způsobená nevolnost, která je doprovázená zvracením, což je jev poměrně řídký:

„ …přesto jsem se dostával i do takovejch extrémů, že jsem si myslel, že umřu, hodinu jsem tam někde ležel na hajzlu a byl jsem úplně v hajzlu, poblil jsem se, ale takovýhle stavy jsem měl asi tři nebo čtyři …" (Mi)

Posledním zjištěným rizikem v této sekci je finanční náročnost ukojení pocitu hladu, pokud chce uživatel uspokojit svoji chuť k jídlu koupí pochutin v obchodě:

„…Hlavně v noci. Já mám v noci takový hlady. Když cestuju domů (myšleno z práce nebo z restaurace). Já jsem prostě schopnej utratit třeba 2 kila (míněno 200kč, pozn.aut.) *za jídlo. Po cestě někdy, když se něco namane, tak nakupuju .. Gyrosek, a KFCéčko, bagety a všechno, .. Trabl s tím nemám, protože většinou nemám tolik peněz abych si toho jídla koupil tolik aby mě to dostatečně zasytilo." („*Tak to Ti dost trpí zas tvoje peněženka.") *„To trpí. Taky imrvére nemám prachy." (Lu)*

Strategie

Strategií, jak se vyrovnávat s žravkou je několik. Velice častá obrana je slovní, kdy si uživatelé definují tento efekt pocitu hladu neproblémově, pocit hladu akceptují. Naopak, říkají, jsou rádi že jedí, že mají jídlo v oblibě.

Jako strategii, podle mého názoru, používají argument predispozice chuti k jídlu a tím omlouvají svoji chuť k jídlu v intoxikovaném stavu:

„… já jsem i před tím měl mlsnou, že jsem si sedl k televizi a bydlel jsem na vesnici, takže jsem si sedl a v noci mě napadlo mám hlad, mám chuť. Tak jsem si namazal chleba se sádlem, škvarky, cibuli, hořčici. To jsem si dal jako vo

půlnoci. Jako jiný lidi, řikaj, vopůlnoci, to bych se poblil. A to jsem ani nehulil tehdá." (Al)

Někteří používají takových strategií více. Použijí jak predispozici, tak jakési pořekadlo nebo lidové moudro:

„...já jsem normálně rozežranej člověk[...] když je chuť, musí se zahnat."

Lidé, kteří mají se žravkou spojené nějaké negativum, se adaptují na tuto situaci a minimalizují nepříjemné dopady většinou změnou pocitů nebo chování:

„... prostě nepotřebuju se najíst, že jsem prostě zjistil, že dokážu zvládnout tu chuť [...] vono teď už není, že bych tu chuť musel nějak ovládat už tu chuť spíš nemam [...] ale sralo mě to .. řešil jsem to tím, že jsem třeba hodně pil. Že jsem prostě nejedl, ale pil jsem. Že jsem zaplácával tu chuť vodou..." (Kurt)

„...Dřív bejvala, ze začátku [...] přišel jsem domů, sjetej jak pes a hned útok na ledničku [...] a pak už jsem se jí nějak vyhejbal. Jsem pil hodně třeba vodu. To mě stačilo." (Di)

7. Shrnutí

Touto analýzou jsem chtěl představit a přiblížit svět kuřáků marihuany s jejich někdy uvědomovanými, někdy neuvědomovanými riziky a strategiemi.

U všech třech popsaných témat (soustředěnost a paměť, nezodpovědnost, žravka) se potvrdil předpoklad používání strategií, které mají zmírnit rizika.

Vhodných témat k analýze se v rozhovorech objevilo ještě několik. Například mnozí prožívají v intoxikovaném stavu jakýsi druh psychózy, pokud používají podzemní MHD. Mají pocity stísněnosti, že je někdo pozoruje. Někteří díky tomu používají podzemní dopravu minimálně, někteří už vůbec.

Dalším zajímavým fenoménem je střet světa konopí a světa ostatního většinou alkoholového. Konopní uživatelé jsou většinou nejistí, pokud musí ve stavu intoxikace komunikovat s „nezkouřeným" okolím.[m] Tento nepříjemný pocit se úzce váže k pojmu autorit a zodpovědnosti. Neradi komunikují s autoritami a neradi přijímají ve stavu intoxikace zodpovědnost (viz paměť a soustředěnost). Strategie je prostá. Před užitím (aplikací) marihuany a prožívání jejích účinků se snaží dostat mimo dosah druhého, toho nezkouřeného, světa, nebo se sdružují do skupin a ve skupinách navštěvují akce, kde jejich komunikační a kognitivní změna nebude vyvolávat pohoršení a problémy, to znamená: „Být mezi svými".

[m] Na rozdíl od opojených uživatelů alkoholu, kde jedním z hlavních znaků je družnost.

8. Závěr

Cílem práce bylo najít rizika vnímaná samotnými aktéry a také najít strategie, které tato rizika minimalizují. Tento cíl byl splněn.

Konopí, jako každá psychoaktivní látka, s sebou nese spoustu rizik, s kterými je třeba se vypořádávat, chce-li člověk být platným členem naší společnosti. U alkoholu nám společnost poskytuje stereotypy a příklady kdy a jak je možné užívat alkohol. To, jak užívat alkohol, nás učí evropská společnost od mala. Užívat konopí nepatologickým způsobem však nikdo nikoho neučí. Na užívání konopí nejsou vytvořeny žádné pevné, vžité, patologickým jevům bránící stereotypy. Uživatelé pak hledají způsob jak být platným členem společnosti a zároveň užívat marihuanu. K tomu právě slouží strategie.

Z analýzy vyplynulo, že existují dva druhy lidí, kteří mají zkušenost s konopím. Prvním se podařilo najít způsoby (strategie) jak užívat marihuanu bez toho, aby to mělo pro ně nepříjemné důsledky v normálním životě. Strategiemi jsou například zásady neužívat marihuanu každý den, druhý den po užívání nemít náročnou intelektuální činnost(např. povinnosti ve škole), nebýt pod vlivem konopí při důležitých rozhodnutích atd. Ti druzí strategie, které by jim pomohly užívat marihuanu bez negativních následků v normálním životě, nenašli. Následkem bylo například nedokončení střední školy (změna školy), opakování ročníku, problémy ve vztazích, v zaměstnání atd. Tito uživatelé bez ochranných strategií se znovu dělí do dvou skupin. Z jedněch se stali problémoví uživatelé, ti druzí s užíváním konopí přestali.

Podle mého názoru je potřeba naučit lidi s konopím zacházet, pomoci najít strategie (stereotypy) chování, minimálně poskytnout podobnou výuku a vštěpování zásad, jako poskytuje současná společnost uživatelům alkoholu.

Mezi uživateli alkoholu i konopí jsou patologičtí uživatelé. Vznik patologičnosti ovšem není.důsledkem nebo

vlastností alkoholu nebo marihuany. Podle mého platí konopí i alkohol stejné pořekadlo: „Všeho s mírou." Pokud společnost chce nepatologické uživatelé drog s tolerovatelným rizikem, myslím, že by tuto míru měla pomoci najít a pomoci prosadit.

Citace

[1, 2] Hibell, B. et al. (2004) The ESPAD Report 2003. *Alcohol and Other Drug Use Among Students in 35 European Countries.* Stockholm: CAN. Nalezeno na: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti [on-line]; dostupné z www.drogy-info.cz. Text odkazuje na články vztahující se k výsledkům studie ESPAD 2003 na těchto webových stránkách, např.:
http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/klicove_indikatory/populacni_pruzkumy/uzivani_navykovych_latek_v_ceske_republice_ve_srovnani_s_evropskymi_zememi
cit. [2006-05-06]

[3] Český statistický úřad. *Nelegální ekonomika v ČR - Zpráva z 9.června 2005 [on-line].* Dostupný z:
www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/nelegalni_ekonomika_v_cr_09_06_2005

[4] Pokorný, J.: *Češi se dostali na špici v kouření marihuany, IDNES [on-line],* dostupno z: *http://zdravi.idnes.cz/koureni.asp?r=koureni&c=A060301_213149_koureni_dp*

Použité prameny a literatura

BECKER, Howard, S.: *Outsiders*. New York: The Free Press, 1963. ISBN 0-02-902140-5

DOLEŽAL, X., Jiří: *Marihuana*. 2.,rozš. vyd., Olomouc: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-171-0

FREUND, Anna: *Já a moje obrané mechanismy*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-084-4

HAYES, Nick: *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-415-X

HENDEL, Jan: *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2

JOHN, Radek a PRESL, Jiří: *Drogy! : 106 otázek a odpovědí*. Praha: MEDEA KULTUR PRAHA s.r.o., 1996. ISBN - neuvedeno

STANĚK, Jan: K pojmu „rizika" v sociologii.(rukopis). Fakulta sociálních věd Universita Karlova, Praha 2005

STRAUSS, Anselm a CORBIN, Juliet: *Základy kvalitativního výzkumu*. Brno: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X

ŠANDEROVÁ, Jadwiga: *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. Praha: SLON, 2005. ISBN 80-86429-40-7

TYLER, Andrew: *Drogy v ulicích : Mýty-fakta-rady*. Praha: IŽ s.r.o., 2000. ISBN 80-237-3606-X)

VACEK, Jaroslav: *Prožitek akutní intoxikace Kanabis*.(rukopis). Filosofická fakulta Universita Palackého, Olomouc 2000. Dostupné z WWW: http://patizon.wz.cz/psycho/PAIK.htm

ZIMMER, Lynn a MORGAN, John, P.: *Marihuana : mýty a fakta*. Praha: Volvo Globator, 2003. ISBN 80-7207-463-6

Příloha č.1

Medailonky

Zde vás seznámím s drogovou biografií svých respondentů. V textu jsou obsaženy citace, označené prvními 2-3mi písmeny z počátku jména. Použitá jména jsou autorskými pseudonymy samotných respondentů.

Kuřínožka (25) - zkušenost 6 let

S marihuanou se seznámila v 19ti letech na vyšší odborné škole obor finance a řízení v Jihlavě. Předtím studovala gymnázium. Ve třetím ročníku (VOŠ) začala intenzivně užívat marihuanu, což ji vedlo společně se zdravotní událostí (zlomená noha) k opakování třetího ročníku. V tu dobu užívala téměř denně. Nyní stále užívá v průměrných intervalech 1x - 2x týdně.

Mimozemšťan (24) - zkušenost 10 let

S marihuanou se seznámil ještě na základní škole. V prvním a druhém ročníku gymnázia intenzivně užíval marihuanu a to téměř denně. Po začátku třetího ročníku přestal marihuanu asi na 1,5 roku užívat. Na ČZU v Praze obor provoz a ekonomie začal opět občasně (1x měsíčně) užívat. V posledním půl roce užívá častěji, zhruba 1x týdně.

Severín (24) - zkušenost 5 let

S marihuanou se seznámil ve 4.ročníku průmyslové školy elektrotechnické (Frenštát pod Radhoštěm). Na střední škole užíval občasně (1x za 14 dní - 1x za měsíc). Po přechodu do Prahy zintenzívnil užívání na několikrát týdně - 1x týdně. Nyní studuje na matematicko-fyzikální fakultě UK obor informatiky a na přírodovědné fakultě UK biologii, obojí kombinované s učitelstvím.

Kurt (19) - zkušenost 4 roky

S marihuanou se seznámil na letním hudebním festivalu v Trutnově ve svých 15ti letech. Nyní studuje gymnázium v Náchodě. Postupně od svého seznámení s marihuanou zvyšoval frekvenci užívání i s občasnými přestávkami. Nyní užívá asi jeden rok téměř denně.

Josefína (20) - zkušenost 6 let

S marihuanou se seznámila ve 14ti letech ve skupině kamarádů v Náchodě. Poměrně rychle začala užívat marihuanu. téměř denně. Kouření marihuany jí začalo asi v 17ti způsobovat psychické problémy a v 18ti tedy přestala konopí užívat pravidelně. Nyní ho užije max. 1x - 2x za rok. Tento rok končí Střední odbornou školu cestovního ruchu.

AL13N (26) - zkušenost 10 let

S marihuanou se seznámil v 16ti letech. Na učilišti, kde se vyučil v oboru kuchař číšník, ji kouřil skoro každý den. Po vyučení pracoval v undergroundové hospodě, kde pokračoval v náruživém užívání. V současnosti bydlí a pracuje v Praze. Užívá marihuanu v průměru několikrát (2-4x) týdně.

Dingo (24) - zkušenost 8 let

S marihuanou se seznámil v 15ti letech, ale poprvé ji okusil až v 16ti letech za sídlištěm na poli. Potom užíval velice často, téměř denně. Studoval Střední odbornou školu stavební obor pozemní stavby. Odtamtud pro neshody odešel na učiliště, kde se vyučil zedníkem a nyní dodělává 2. ročník nástavby. Dnes marihuanu nekouří, užívá ji perorálně a to velice zřídka (několikrát za rok).

Ludmil (21) - zkušenost 7 let

S marihuanou se seznámil ve svých 15ti letech na táboře, kam ji dovezl jeho kamarád. Na gymnáziu používal marihuanu několikrát (3x-6x) týdně, což praktikuje dodnes, ale v míře 1x - 3x týdně. Nyní studuje přírodovědeckou fakultu obor matematika a biologie. Dochází na kurz svahilštiny.

Příloha č. 2

Slovník uživatelů cannabis

Hakys - Hakys není typické slovo, není nijak spojeno s marihuanou. Jedná se o sáček nebo pytlík ne zcela naplněný rýží nebo nějakým sypkým materiálem, většinou slouží ke hrám podobným nohejbalu nebo akrobatickému fotbalu.

Hulení = Označuje se tak materiál (marihuana) ke kouření

Hulit = Kouřit marihuanu; mezi uživateli je vžité rozlišování mezi slovy kouřit a hulit - „hulit" se používá v kontextu s marihuanou, kdežto kouřit se používá spíše pro tabákové cigarety.

Špek, brčko, joint [džoj(i)nt] = Marihuanová cigareta.

Vykydnout = Znamená ve stavu intoxikace zůstat bez energie, tupě civět do prázdna nebo na nějaký předmět a cítit se unaveně a bez euforické nálady

Příloha č.3

Následující dva listy obsahují grafická schémata vytvořená pomocí programu: ConceptDraw MINDMAP.

První z nich je schéma nazvané: Nezodpovědnost. Náčrt by měl pomoci čtenáři lépe pochopit kapitolu 6.2. Schéma není univerzálně platné, je orientační, protože není stoprocentně jasné ani z rozhovorů ani z logické úvahy, které z pojmů jsou ovlivňující a které ovlivňované.

Druhé schéma jsou vnímané aspekty Josefíny ve vztahu ke konopí(mentální mapa). Náčrt znázorňuje její výpovědi, schématicky ukazuje, jak Josefína o konopí smýšlí a jak ho vnímá. Schéma má sloužit čtenáři této práce pro lepší představení nastíněné problematiky.

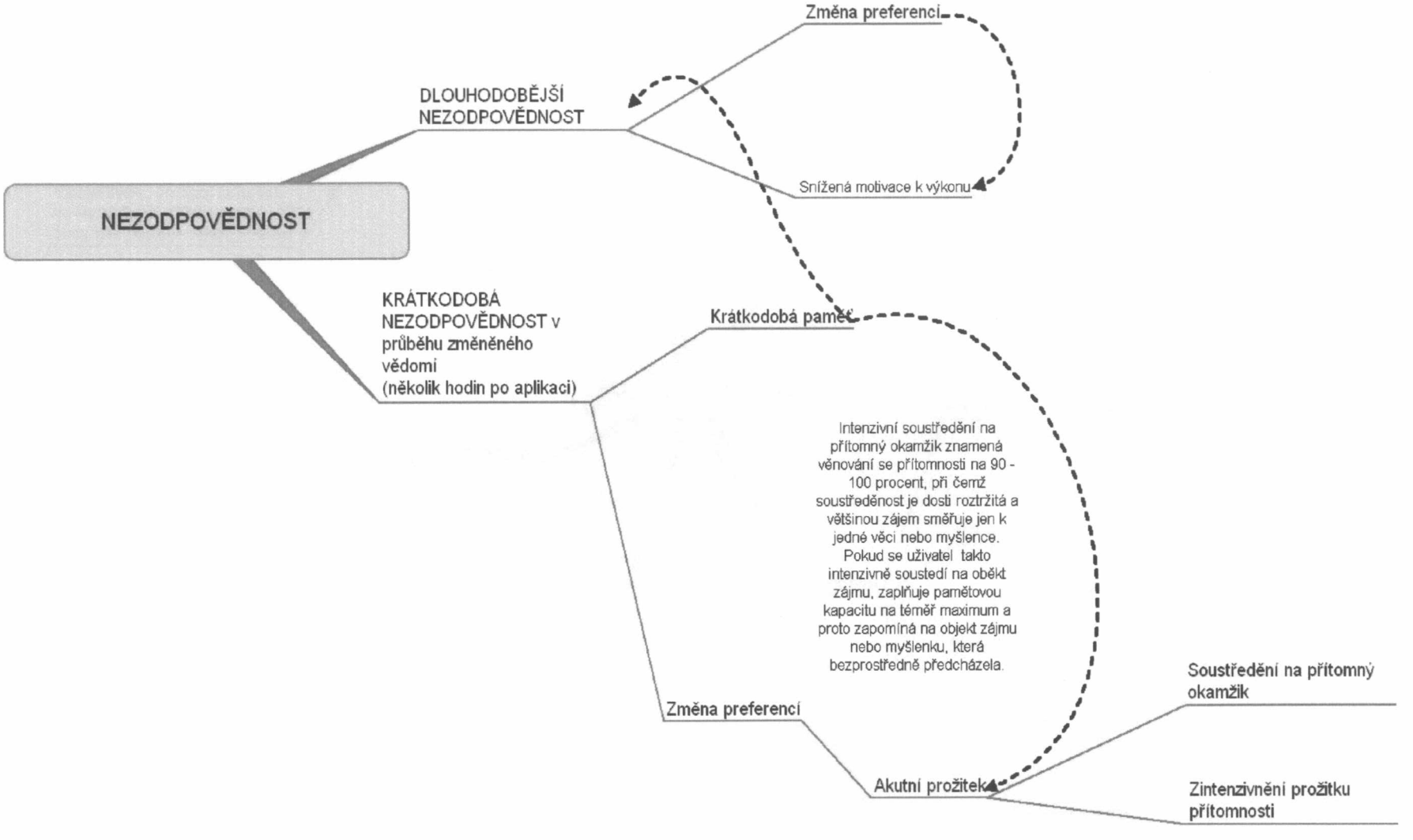
NEZODPOVĚDNOST
DLOUHODOBĚJŠÍ NEZODPOVĚDNOST
Změna preferencí
Snížená motivace k výkonu
KRÁTKODOBÁ NEZODPOVĚDNOST v průběhu změněného vědomí (několik hodin po aplikaci)
Krátkodobá paměť
Intenzivní soustředění na přítomný okamžik znamená věnování se přítomnosti na 90 - 100 procent, při čemž soustředěnost je dosti roztržitá a většinou zájem směřuje jen k jedné věci nebo myšlence. Pokud se uživatel takto intenzivně soustedí na oběkt zájmu, zaplňuje pamětovou kapacitu na téměř maximum a proto zapomíná na objekt zájmu nebo myšlenku, která bezprostředně předcházela.
Změna preferencí
Soustředění na přítomný okamžik
Akutní prožitek
Zintenzivnění prožitku přítomnosti

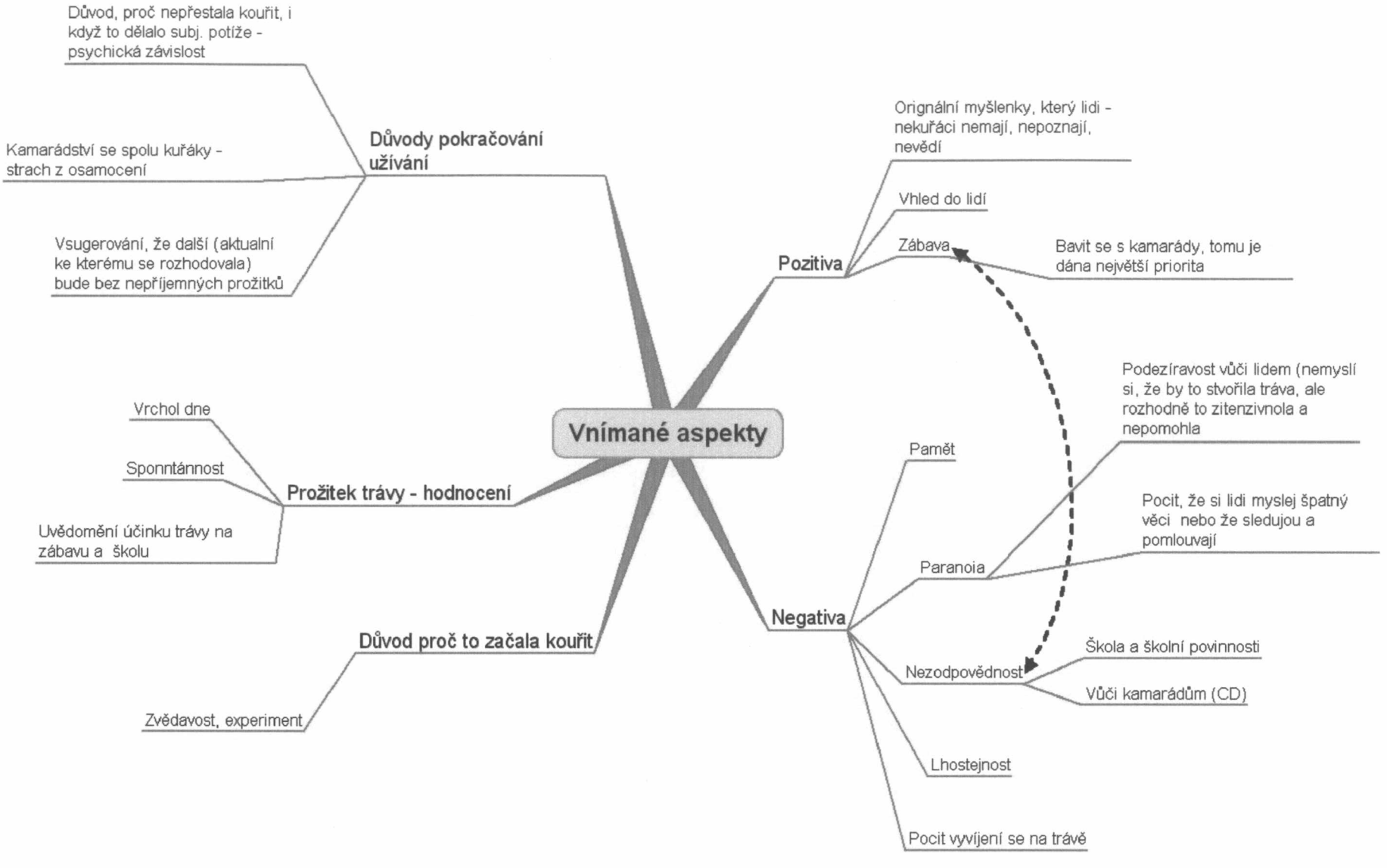
Vnímané aspekty
Důvody pokračování užívání
Důvod, proč nepřestala kouřit, i když to dělalo subj. potíže - psychická závislost
Kamarádství se spolu kuřáky - strach z osamocení
Vsugerování, že další (aktuální ke kterému se rozhodovala) bude bez nepříjemných prožitků
Prožitek trávy - hodnocení
Vrchol dne
Sponntánnost
Uvědomění účinku trávy na zábavu a školu
Důvod proč to začala kouřit
Zvědavost, experiment
Pozitiva
Orignální myšlenky, který lidi - nekuřáci nemají, nepoznají, nevědí
Vhled do lidí
Zábava
Bavit se s kamarády, tomu je dána největší priorita
Negativa
Paměť
Paranoia
Podezíravost vůči lidem (nemyslí si, že by to stvořila tráva, ale rozhodně to zitenzivnola a nepomohla
Pocit, že si lidi myslej špatný věci nebo že sledujou a pomlouvají
Nezodpovědnost
Škola a školní povinnosti
Vůči kamarádům (CD)
Lhostejnost
Pocit vyvíjení se na trávě